

Wnętrze to integralny element struktury architektonicznej. To przestrzeń, która jest nam najbliższa, bezpośrednio nas otacza. To także swoista dziedzina badań historyków sztuki, dziedzina, przyznajmy, pozostająca w cieniu rozważań związanych z architekturą”. Zacytowany fragment rozpoczynał „Call for papers” ogólnopolskiej konferencji „Wnętrze w architekturze świeckiej XX wieku – od historyzmu do postmodernizmu”, zorganizowanej w dniach 13–14 maja 2021 roku przez Katedrę Historii Architektury Uniwersytetu Łódzkiego. Konferencja ta miała swoją historię. Przygotowania do niej rozpoczęto w 2019 roku, a termin wyznaczono na dni 18–19 czerwca 2020 roku. Tematyka planowanego spotkania spotkała się z szerokim odzewem licznego grona naukowego, nadeszło ponad 20 zgłoszeń z wielu ośrodków krajowych. Niestety z powodu wybuchu pandemii COVID-19 zorganizowanie konferencji w planowanym terminie okazało się niemożliwe. Postanowiliśmy przenieść ją na wiosnę następnego roku licząc, że w tym czasie obrady będą mogły przebiegać w tradycyjny sposób. Okazało się, że byliśmy zbyt wielkimi optymistami. Sytuacja pandemiczna wiosną 2021 roku nie była lepsza – przeżywaliśmy drugie i trzecie „fale”. W tej niepewnej atmosferze podjęliśmy decyzję o przeprowadzeniu konferencji w przewidzianym terminie: 13–14 maja 2021 roku, ale w trybie zdalnym, on-line, przy wykorzystaniu platformy Microsoft Teams. Było to dla organizatorów wyzwanie rodzące niepewność, czy podołamy techniczne przeprowadzić sprawnie obrady, czy nie pojawią się niespodziewane problemy. Z pomocą przyszedł nam Instytut Historii UŁ dysponujący dobrze wyposażoną salą audiowizualną oraz obsługujący tę salę dr Wojciech Ziomek, któremu składamy serdeczne podziękowania za wsparcie. Konferencję udało się przeprowadzić zgodnie z przyjętym programem bez większych niespodzianek. Mimo drobnych usterek technicznych, które wydają się być nie do uniknięcia, system on-line sprawdził się.

Prezentowany Czytelnikom nowy numer „TECHNE/TEXNH” jest pokłosiem obrad z maja 2021 roku. Do publikacji przeznaczono dziesięć z wygłoszonych w trakcie dwóch dni referatów: Piotra Korduby, Ewy Grochowskiej, Krzysztofa Stefańskiego, Agaty Wójcik, Jarosława Zawadzkiego, Eleonory Jedlińskiej, Anny Ozaist-Przybyły, Agaty Wereszczyńskiej, Irmy Koziny i Julii Błaszczczyńskiej. Ułożone zostały zgodnie z przyjętą na konferencji kolejnością odnoszącą się do chronologii prezentowanych tematów. Charakter wprowadzający ma tekst Piotra Korduby, stanowiący próbę ujęcia stanu badań nad zagadnieniem wnętrza. W konkluzji autor formułuje jednocześnie ważne postulaty badawcze:

Z naszego przeglądu wynika, że [...] dominuje model studium pojedynczego przypadku (dotyczący projektanta, wnętrza lub ich zespołu, określonego zjawiska), a niewielkie zasoby zachowanych badawczych źródeł (np. archiwaliów, wnętrz, wyposażenia) perspektywę tych pojedynczych przypadków zawężają. Nawet trwające od kilku lat inicjatywy, jak przywołane *Polskie art déco*, to raczej zbiór autonomicznych studiów niż działanie zmierzające do prezentacji zjawiska jako systemu. Właśnie w podchodzeniu do problematyki wnętrza jako systemu, właściwie niezależnie od punktu wyjścia naukowej dyscypliny, upatruję przyszłości naszych badań.

Kolejne artykuły omawiają szerokie spektrum tematów związanych z wnętrzami świeckimi od początku xx wieku czyli okresu przełamywania form historycznych i poszukiwania nowych rozwiązań, do czasów nowszych, motywów znamienych dla 2. połowy xx wieku. Mowa jest zarówno o wnętrzach gmachów użyteczności publicznej, jak i domów prywatnych czy rezydencji. Prezentując te teksty zdajemy sobie sprawę, że przedstawiają one jedynie wycinek z bogatej sfery projektowania i wykonawstwa wnętrz związanych z różnorodną stylistycznie i funkcjonalnie architekturą xx wieku, mając przy tym nadzieję, że będą stanowić zaczyn dalszych poszukiwań w tej dziedzinie.

Teksty pokonferencyjne stanowią trzon obecnego numeru, ale nie wyczerpują jego treści. W dziale „Recenzje i komunikaty” znajdujemy kilka interesujących artykułów. Dominika Łarionow analizuje wystawę *Andrzej Jocz (1941–2019) – ocalić od zapomnienia* zorganizowaną w Galerii Wozownia przy Centrum Kultury Uniwersytetu Łódzkiego, mieszczącej się w dawnej wozowni pałacu Alfreda Biedermanna (październik – listopad 2021), której kuratorką była nasza instytutowa koleżanka, prof. Aneta Pawłowska. Wystawa stanowiła próbę podsumowania dorobku zmarłego niespodziewanie dwa lata temu artysty, który był postacią znaną i lubianą w szerokim gronie środowiska artystycznego Łodzi, jak i wśród historyków sztuki, z którymi blisko współpracował, choćby przewodnicząc Sekcji Sztuki i Nauk o Sztuce Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Wspomnienie pośmiertne o Andrzeju Joczku ukazało się w jednym z wcześniejszych numerów „TECHNE/TEXNH”. Pozwolę sobie w tym miejscu na małą osobistą dygresję: jeszcze w czerwcu 2019 roku umawialiśmy się z Profesorem na powakacyjne spotkanie w Łódzkim Towarzystwie Naukowym, na którym wraz z dr Irminą Gadowską mieliśmy prezentować temat łódzkiego cmentarza żydowskiego. W sierpniu śmierć zabrała Profesora...

Dominika Łarionow, prezentując wystawę i omawiając zgromadzone na niej dzieła Profesora, przybliżyła nam jednocześnie jego poglądy na sztukę, szukając ich źródeł u „wielkich mistrzów”: Witkacego, Strzemińskiego, Malewicza. Formułuje też cenne uwagi dotyczące zachowania spuścizny po zmarłym Artyście – rozrzuconych w przestrzeni miejskiej dzieł rzeźbiarskich:

Andrzej Jocz w przestrzeni miasta zostawił niebywały wręcz dorobek, świadczący o poszanowaniu awangardowej tradycji, „ubrany” w nowoczesną formę i technologię. Nagłe odejście rzeźbiarza pozostawiło wiele niedomówień i nie do końca dobrze uregulowanych kwestii, m.in. dotyczących konserwacji. Wydaje się, że władze Łodzi powinny dość szybko docenić, że w poprzednich dekadach na mocy także decyzji miejskich wprowadzono w przestrzeń publiczną wybitne dzieła świadczące o kontynuacji rzeźbiarskich idei awangardowych. To dziedzictwo trzeba chronić i o nie dbać. Andrzej Jocz, choć urodzony w Wilnie, zawsze był artystą przede wszystkim zakochanym w mieście, w którym przyszło mu dorastać i żyć.

Recenzja autorstwa Joanny Jaśkiewicz przybliżyła nam sylwetkę Anny Bilińskiej, której poświęcono wystawę: *Artystka. Anna Bilińska 1854–1893* przygotowaną przez Muzeum Narodowe w Warszawie (26 czerwca – 10 października 2021, kuratorki: Agnieszka Bagińska, Renata Higersberger). W ostatnich latach postać ta budzi duże zainteresowanie, a jej dorobek jest coraz wyżej ceniony. Znaczenie jej twórczości potwierdza warszawska wystawa ukazująca po raz pierwszy bogactwo dorobku Bilińskiej, na które składają się zróżnicowane motywy malarskie: portrety, sceny rodzajowe, pejzaże. Ekspozycję wzbogacają informacje dotyczące edukacji i środowiska kobiet-artystek końca XIX wieku. „Dzięki wyeksponowaniu tych wątków opowieść o Bilińskiej zmieniła się w narrację o sytuacji kobiet w sztuce w czasach, gdy twórczość artystyczną powszechnie uznawano za dziedzinę wyłącznie męską, a największym komplementem dla malarki mógł być »brak kobiecości« jej prac” – pisze Joanna Jaśkiewicz.

W omawianym dziale znalazła się również przygotowana przez Piotra Gryglewskiego recenzja książki *Łódź. Kamienice* (Wydawnictwo Kusiński, Łódź 2021), której współautorem jest piszący niniejsze słowa wraz z historykiem Marcinem J. Szymańskim, dzięki czemu w tomie połączono spojrzenie historyka sztuki, zwracającego uwagę na artystyczne aspekty zabytkowych budowli, oraz historyka, zgłębiającego tajniki podstaw ekonomicznych budowy tych obiektów, kwestie własności, spadków i podziałów majątkowych. Wielkim walorem książki są barwne fotografie Jacka Kusińskiego ukazujące zarówno szerokie panoramy, jak i liczne detale, które z reguły nie są dostrzegane przez przechodniów.

Część zamyka sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „Polsko-włoskie kontakty artystyczne 1871–1939” / „Contatti Artistici Polacco-Italiani 1871–1939”, która odbyła się w Rzymie w dniach 20–22 października 2021. Zorganizował ją Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata wraz z Instytutem Polskim w Rzymie i Stacją Naukową Polskiej Akademii Nauk w Rzymie. Głównym kierownikiem naukowym i koordynatorem spotkania był prof. dr hab. Jerzy Malinowski,

którego wspierały Agata Knapik i Anna Jagiełło. Środowisko łódzkie reprezentowali wygłaszając referaty prof. Eleonora Jedlińska, prof. Krzysztof Stefański oraz dr Błażej Ciarkowski.

Niniejszy numer „TECHNE/TEXNH” dopełnia wspomnienie pośmiertne poświęcone postaci Jana Dominikowskiego (1966–2021), autorstwa Janusza Janysta, łódzkiego publicyisty i krytyka muzycznego. Przedwcześnie i niespodziewanie zmarły Jan Dominikowski to osoba znana dobrze w kręgu łódzkich historyków sztuki, aktywny członek naszego oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki, działający na wielu polach: ochrony i konserwacji zabytków, zwłaszcza tych ze Starego Cmentarza przy ul. Ogrodowej, muzyki wokalne, jako twórca witraży i poeta, autor książek. Jego odejście to wielka strata dla łódzkiego środowiska artystycznego i naukowego.

Oddajemy ten numer Czytelnikom z nadzieją, że wzbogaca on istotnie naszą wiedzę, przede wszystkim o sztuce wewnątrz, ale także o innych obszarach związanych z historią sztuki oraz dziękując Autorom za ich wkład w jego powstanie.

Redaktor numeru

Krzysztof Stefański

Institut Historii Sztuki
Uniwersytet Łódzki

 <https://orcid.org/0000-0002-9686-7463>